

Spis treści

Studium przypadku	2
Specyfikacja i zasady pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim.....	4
Rola i zadania nauczyciela współorganizującego	9
Zadania i obowiązki nauczyciela współorganizującego	10
Jak opisywać i interpretować sztukę.	13
Przykładowy Program Kółka Plastycznego z uwzględnieniem pracy z uczniem uzdolnionym plastycznie	17
<u>Awans zawodowy nauczyciela - przygotowanie do zawodu nauczyciela</u>	<u>21</u>

Studium przypadku

Marianna Szpakowska, specjalista PCDZN

OPIS SYTUACJI (krótko). 15-letni uczeń przyszedł do szkoły w stanie wskazującym na spożycie alkoholu. Nauczyciel i uczniowie zauważyli, że uczeń nie jest trzeźwy.

KROK I.

TEMAT: Alkoholizm młodzieży.

KROK II.

CELE:

- rozbudzenie zainteresowania tematem, poprzez nawiązanie do własnych doświadczeń uczniów,
- ukazanie różnych aspektów alkoholizmu:
 - przyczyn,
 - zagrożeń,
 - wymiarów,
- wzbogacanie wiedzy na temat wpływu alkoholu na rozwijający się organizm,
- ćwiczenie umiejętności:
 - analizowania,
 - argumentowania,
 - dyskusowania,
 - występowania publicznego,
- wyrabianie zachowań asertywnych,
- uświadamianie szkodliwości alkoholu na zdrowie i życie,
- wskazywanie sposobów rozładowywania emocji,
- wyrabianie umiejętności samokontroli i radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

KROK III.

Wybór materiału źródłowego:

- Omówienie wyników ankiety.
- Dane statystyczne dotyczące spożycia alkoholu (w tym młodzieży).
- Sprawozdanie.
- Materiały z Internetu – wyszukiwanie informacji, szukanie pomocy, adresy.
- Literatura fachowa.

KROK IV.

Przeprowadzenie lekcji. Przedyskutowanie w małych grupach problemów zawartych w celach lekcji. Prezentacja wniosków.

KROK V.

Podsumowanie.

1. Jak sądzicie, czy wyniki ankiety są reprezentatywne?
2. Gdyby przeprowadzić ankietę w naszym środowisku, czy byłyby podobne?

3. Jak sądzisz, jakie są przyczyny sięgania po alkohol?
4. W jakim celu młodzież sięga po alkohol?
5. Gdzie i kto może pomóc?
6. Wynikiem czego jest sięganie po alkohol?
7. Jaki wpływ ma alkohol na młody, rozwijający się organizm?

Podsumowanie może odbyć się metodą dyskusji pro-kontra; jedna strona jest za, druga przeciw. Dyskutować można też w „Akwarium” – dyskusja w grupach, wybór jednej osoby, którą upoważnia się do dyskusji w imieniu grupy.

Specyfikacja i zasady pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim

Anna Baracz, Dyrektor PCDZN

Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim stanowią najliczniejszą grupę wśród wszystkich odchylonych od normy z ograniczoną sprawnością umysłową.

Podstawowym syndromem niepełnosprawności intelektualnej jest zakłócenie działalności poznawczej. Zaburzenia te stały się przyczyną do stworzenia dla tych dzieci osobnej sieci szkół zwanych szkołami specjalnymi.

Metody pracy z dziećmi w szkołach specjalnych wyrażają się w budzeniu aktywności uczniów, w organizowaniu ich uwagi, w koncentrowaniu wysiłków na pracach poznawczych, powiązaniu pracy umysłowej z pracą fizyczną.

Dziecko uczy się w toku bezpośredniej obserwacji, analizuje przedmioty poznania. W taki sposób wykształca niezbędne nawyki, wrasta w społeczeństwo. Tak prowadzona praca rewalidacyjna sprawia, że dzieci te w przeważającej liczbie przypadków osiągają pomyślne wyniki, znaczną sprawność w nauce szkolnej w szkole podstawowej specjalnej i w nauce zawodu.

Dla niepełnosprawności intelektualnej w stopniu lekkim wyróżniono 3 szczeble nauczania w szkole podstawowej do których przyporządkowano metody nauczania:

I szczebel – Klasy od 1 – 3 - oparty na metodzie ośrodków pracy polegającej na nauczaniu całościowym opartym na bezpośredniej obserwacji przedmiotów i zjawisk w bliższym i dalszym otoczeniu dziecka.

Podstawową formą nauczania są bardzo liczne wycieczki. Obserwacje poczynione przez dzieci w czasie tych wycieczek stanowią następnie treść lekcji, a wynikająca z nich działalność praktyczna dzieci wyraża się w takich formach ekspresji jak: rysowanie, wycinanie, lepienie (np. z gliny czy z plasteliny).

Twórczynią metody ośrodków pracy jest Maria Grzegorzewska, która głosiła, że treści programowe należy możliwie wszechstronnie poznać np. temat: „gruszka” (sad, sklep, targ) wycieczka do sadu – dzieci poznają nie tylko sama gruszkę, lecz wszystko, co się z nią wiąże: czynności ogrodnika, skąd ta gruszka się bierze, jak dojrzewa. Podczas ekspresji nauczyciel może zorganizować zabawę w sklep.

Przyczyną takiego działania jest ukształtowanie silnych związków spostrzeżeniowo praktycznych. Tego rodzaju działania prowadzą zdobywania wiedzy życiowej, a na jej bazie do ukształtowania pojęć. Najpierw poznanie potem definiowanie.

Ukształtowanie pojęć w metodzie ośrodków pracy jest przeciwdziałaniem częściej abstrakcji słownej.

II szczebel – 4- 6 klasa. Tu następuje przejście od nauczania całościowego do bardziej zróżnicowanego, skorelowanego. Podstawę poznania stanowi już nie obserwacja rzeczywistości, lecz materiały i pomoce audiowizualne, które przybliżają dziecku tę rzeczywistość np. filmy, książki, albumy, płyty z nagraniami, ilustracje.

Na II szczeblu najlepsze wyniki daje metoda problemowa. Stosowanie metody problemowej polega na ułatwianiu rozwiązywania problemów poprzez wskazywanie gotowych odpowiedzi w środkach dydaktycznych.

Tak więc takie nauczanie nie jest problemowym, a jedynie stadium przygotowawczym do rozwiązywania problemów, ponieważ problem musi pobudzać do aktywności umysłowej.

Nauczyciele muszą zdawać sobie sprawę z tego, co uczniowie już potrafią, a co jest im nieznane. Nowy przedmiot poznania powinien być na takim etapie nowości, który pozwala na jego konfrontację z uprzednim doświadczeniem.

Nauczanie problemowe wymaga pokonania następujących etapów:

- odczucie trudności,
- sformułowanie problemu,
- wysuwanie hipotez,
- weryfikacja hipotez.

Uczniowie zdobywając wiedzę za pomocą nauczania problemowego przyswajają więcej wiadomości od kolegów uczących się tradycyjnie.

III szczebel – klasy gimnazjalne. Nauczanie jest przedmiotowe, z tym, że obowiązuje powiązanie treści materiału nauczania różnych przedmiotów. Uczniowie opracowują zagadnienie z różnych punktów widzenia, co w konsekwencji prowadzi do lepszego poznania, zrozumienia i zapamiętania rzeczy.

W nauczaniu przedmiotowym stosuje się metody nauczania i wychowania takie same jak w normalnych szkołach podstawowych, przy czym w szerszym zakresie wykorzystywane są różne pomoce audiowizualne, ćwiczenia praktyczne oraz bardziej obrazowe przedstawienie treści poznawczych.

Reasumując najdłużej i najskuteczniej – bo w drodze bezpośredniego, osobistego kontaktu dzieci z rzeczami i zjawiskami – służy rozwojowi dzieci upośledzonych umysłowo metoda ośrodków pracy.

Dzienny ośrodek pracy

1. **Zajęcia wstępne** – mają na celu wytworzenie odpowiedniej atmosfery do pracy dziennej:

Zajęcia wstępne to:

- lista obecności – polega na odszukaniu bądź wskazaniu przez dziecko np. swojej fotografii czy symbolu, którym jest oznaczone, a nie tylko odczytaniu nazwisk przez nauczyciela
- pogoda – mówi się o tym jak jest na zewnątrz w związku z tym organizuje się wycieczki, potem dzieci układają kalendarz pogody.
- ustala się datę.

Wszystko to w celu wzbudzenia zainteresowania. Dzieci muszą być czynne, aby mogły coś przyswoić musi je to coś zainteresować. Oczywiście cały czas trzymamy się zasady stopniowania trudności.

2. **Obserwacja** – uczy my na konkretach, które wspieramy słowem mówionym

3. **Kojarzenie** – opracowanie zebranego materiału

I tak:

- cechy danego przedmiotu
- czy przyswajają słownictwo
- wprowadzamy pojęcia
- wprowadzamy znak większości, mniejszości; dodawanie itp.

4. **Omówienie i ekspresja** – praca własna dzieci.

5. **Podsumowanie każdego dnia.** Tu następuje bardzo ważny moment mianowicie ocena pracy dziecka. Dziecko musi być ocenione, dla niego liczy się konkret. Przy ocenianiu nie można dziecka zniechęcać. Stymulujemy zawsze dziecko dodatnie.

Tu rodzi się pytanie, jak oceniać prace, które różnią się między sobą?

Nie należy oceniać prac niedokończonych, to należy pamiętać również o zasadzie dostosowania trudności do możliwości dziecka. Zgodnie z tą zasadą różnicujemy stopień trudności danej pracy i wówczas wszyscy będą mogli je skończyć a co za tym idzie będzie można te prace ocenić. W pedagogice specjalnie ocenia się możliwości i chęci dziecka a nie efekt pracy.

Cały program nauczania w klasach 1 – 3 jest realizowany metodą ośrodków pracy, a tematów dla tych ośrodków dostarcza materiał nauczania przedmiotu środowisko – przyrodnicze.

Głównym zadaniem tego przedmiotu jest przekazanie dziecku podstawowych wiadomości i umiejętności do życia w środowisku społecznym i przyrodniczym. Program obejmuje tematykę ściśle związaną z życiem dziecka.

W materiale nauczania występują następujące działy:

- w szkole,
- droga do szkoły,
- dom rodzinny,
- najbliższe otoczenie szkoły,
- rodzinna miejscowość,
- najbliższe miejscowości,
- zmiany zachodzące w przyrodzie,
- aktualne wydarzenia w szkole.

Program zbudowany jest koncentrycznie – te same zagadnienia są rozszerzane o nowe treści w każdej następnej klasie odpowiednio do stopnia rozwoju dziecka (nauczyciel rozpoczynający realizację tematyki danego działu powinien powtórzyć wiadomości zdobyte w poprzedniej klasie).

Tematykę programu nauczania dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną nauczyciel dostosowuje do konkretnego środowiska oraz określa w jakim zakresie dane zagadnienie będzie opracowywane. Program nie podaje więc stałego rejestru zagadnień, ale obszerne cykle, co daje nauczycielowi możliwość twórczego opracowania danego zagadnienia.

Przy opracowywaniu poszczególnych tematów należy dążyć nie tylko do rozszerzenia wiadomości uczniów, lecz także do kształtowania ich charakteru, właściwej postawy społecznej itp.

Oprócz materiału zawartego w programie nauczyciel uwzględnia tematy okolicznościowe dotyczące rocznic wydarzeń, uroczystości bieżących, lokalnych oraz krajowych i opracowuje je z dziećmi w odpowiednim czasie, stąd też materiał programowy należy traktować bardzo elastycznie.

Podczas realizacji programu należy stosować metody czynnościowe, które przyspieszają wszechstronny rozwój uczniów. Dziecko upośledzone umysłowo myśli w sposób konkretno obrazowy. Z uwagi na to dzieci muszą działać, gdyż działanie dostarcza dziecku materiału do myślenia.

Realizacja programu odbywa się głównie podczas wycieczek, a także podczas wykonywania prostych doświadczeń, ćwiczeń praktycznych, prowadzenia hodowli itp. Bezpośrednie poznanie przedmiotów i zjawisk w ich naturalnym środowisku należy ściśle wiązać z działalnością dziecka, z pracą mającą na celu konkretyzację, utrwalenie i pogłębianie zebranych przez dzieci obserwacji, doświadczeń i przeżyć oraz stosowanie wiadomości w praktyce. W toku działania dziecko poznaje otaczający świat, wiąże się uczuciowo z aktualną rzeczywistością, uczy się pokonywać trudności i odczuwać radość z tego, co wykonało.

Bibliografia:

1. Bogdanowicz M., Psychologia kliniczna dziecka w wieku przedszkolnym. WSiP, Warszawa 1991.
2. Borzyszkowska H., Oligofrenopedagogika. PWN, Warszawa 1985.
3. Buchnat M., Sytuacja dzieci z lekką niepełnosprawnością intelektualną w klasach integracyjnych. W: A. Krause, J. Belzyt, S. Sadowska (red.), Dyskursy pedagogiki specjalnej 10: Szkoła dla osób z niepełnosprawnością. Wzory – codzienność – wyzwania. Wyd. UG, Gdańsk 2012.
4. Buchnat M., Formy organizacji kształcenia dziecka z lekką niepełnosprawnością intelektualną a jego kompetencje społeczne. Wyd. UAM, Poznań 2015.
5. Lipińska-Lokś J., Psychospołeczna sytuacja dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. W: Z. Janiszewska-Nieścioruk (red.), Człowiek z niepełnosprawnością intelektualną, t. I: Wybrane problemy osobowości, rodziny i edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną. Impuls, Kraków 2003.
6. Rafał-Łuniewska J., Dostosowanie wymagań edukacyjnych dla dziecka
7. z niepełnosprawnością intelektualną (Materiał ORE dla uczestników e-learningu)
8. Rafał-Łuniewska J., Wskazania do pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym i głęboki, (Materiał ORE dla uczestników e-learningu)

9. Sękowska Z., Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej. WSPS Warszawa 2001.
10. Sowa J., Pedagogika specjalna w zarysie. Wyd. Oświatowe Fosze, Rzeszów 1997.
11. Spionek H., Zaburzenia rozwojowe uczniów a niepowodzenia szkolne. PWN, Warszawa 1985.
12. Wiącek G., Pomiar efektywności kształcenia integracyjnego dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W: Cz. Kosakowski, A. Krause (red.), Normalizacja środowiska życia osób niepełnosprawnych. Wyd. UWM, Olsztyn 2005.
13. Wyczęsany J., Pedagogika upośledzonych umysłowo. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1999.
14. Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Materiały dla nauczycieli, MEN 2010.

Netografia:

Antoszkiewicz E. Tworzenie warunków edukacyjnych dla ucznia z niepełnosprawnością w stopniu lekkim, ORE 2016 {dostępność z dnia 21.09.2020}

file:///C:/Users/CEN/AppData/Local/Temp/Tworzenie_warunkow_edukacyjnych_dla_ucznio
w_z_niepelnosprawnoscia

Rafał-Łuniewska J. Wskazania do pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym i głębokim

file:///C:/Users/CEN/AppData/Local/Temp/wskazania-do-pracy-z-uczniemi-z-
niepelnosprawnoscia-intelektualna-3.pdf {dostępność z dnia 21.09.2020}

Rola i zadania nauczyciela współorganizującego

Anna Baracz, Dyrektor PCDZN

W wielu szkołach i przedszkolach spotkamy **nauczycieli współorganizujących**, chociaż nie zawsze zdajemy sobie sprawę z tego, czym taka osoba się zajmuje. Nauczyciel współorganizujący to wykwalifikowana osoba, której głównym zadaniem jest wsparcie dziecka niepełnosprawnego. Ścisłe współpracuje z nauczycielem, który prowadzi zajęcia w danej klasie.

Podstawą prawną, która reguluje zasady pracy nauczycieli współorganizujących jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1578). W myśl cytowanego rozporządzenia zakres obowiązków na omawianym stanowisku przedstawia się następująco:

- prowadzenie wspólnie z innymi nauczycielami zajęć edukacyjnych oraz wspólnie z innymi nauczycielami, specjalistami i wychowawcami grup wychowawczych realizowanie zintegrowanych działań i zajęć określonych w programie;
- prowadzenie wspólnie z innymi nauczycielami, specjalistami i wychowawcami grup wychowawczych pracy wychowawczej z uczniami niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie oraz zagrożonymi niedostosowaniem społecznym;
- uczestniczenie, w miarę potrzeb, w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez innych nauczycieli oraz w zintegrowanych działaniach i zajęciach, określonych w programie, realizowanych przez nauczycieli, specjalistów i wychowawców grup wychowawczych;
- udzielanie pomocy nauczycielom prowadzącym zajęcia edukacyjne oraz nauczycielom, specjalistom i wychowawcom grup wychowawczych realizującym zintegrowane działania i zajęcia, określone w programie, w doborze form i metod pracy z uczniami niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie oraz zagrożonymi niedostosowaniem społecznym;
- prowadzenie zajęć odpowiednich ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne.

Na podstawie niniejszego zapisu możemy więc wywnioskować, że praca nauczyciela kształcenia specjalnego łączy funkcję dydaktyczną, opiekuńczą i wychowawczą w stosunku do uczniów oraz wsparcie pracowników danej placówki oświatowej w realizacji ich obowiązków.

Warto poświęcić kilka słów także statusowi prawnemu samego pojęcia “nauczyciel współorganizujący kształcenie”. Jest to jedyna obowiązująca aktualnie nazwa tego stanowiska; używane niekiedy zamiennie formy “nauczyciel wspomagający” czy “nauczyciel wspierający” nie mają zastosowania w prawie oświatowym i uznaje się je za niepoprawne.

Nauczyciel współorganizujący – kwalifikacje

Przepisy dotyczące nauczycieli współorganizujących określają, że muszą mieć oni przygotowanie z zakresu **pedagogiki specjalnej** (mogą to być pięcioletnie studia dzienne z zakresu pedagogiki specjalnej lub studia podyplomowe z tej dziedziny). Nie została jednak szczegółowo sprecyzowana specjalność. Ważne jest, aby jego kwalifikacje zostały zweryfikowane. Nauczyciel współorganizujący ma za zadanie pomagać dzieciom nie tylko z fizyczną niepełnosprawnością, ale również z umysłową (upośledzeniem umysłowym, a coraz częściej są to dzieci np. z autyzmem). W większości przypadków kadra zarządzająca powinna zatrudnić nauczyciela pod kątem potrzeb uczniów. Należy tutaj podkreślić, że w szkołach integracyjnych, gdzie wspólnie uczą się dzieci zdrowe i niepełnosprawne, zatrudnienie nauczyciela współorganizującego jest obowiązkiem.

Jeżeli nauczyciel chce pomagać dzieciom autystycznym, to także musi mieć potwierdzenie o zdobyciu kwalifikacji z zakresu pedagogiki specjalnej, a oprócz tego warto ukończyć kurs kwalifikacyjny bądź studia podyplomowe z zakresu terapii uczniów z autyzmem. Bardzo często możemy spotkać się z nazwą - studia podyplomowe z zakresu oligofrenopedagogiki. Jest to właśnie pedagogika osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Zadania i obowiązki nauczyciela współorganizującego

Głównym zadaniem nauczyciela współorganizującego jest **pomoc w kształceniu dzieci z orzeczoną stopniem niepełnosprawności**. W zakres jego obowiązków wchodzi między innymi: **samodzielne prowadzenie zajęć** z podopiecznymi, jak również **pomoc drugiemu nauczycielowi** podczas lekcji. Oprócz tego nauczyciel współorganizujący musi **oceniać postępy** swoich uczniów oraz informować o nich resztę nauczycieli oraz rodziców. Nauczyciel współorganizujący przygotowuje także program edukacyjno-terapeutyczny dostosowany do potrzeb swoich podopiecznych. Bardzo ważne jest, aby nauczyciel współorganizujący był w ścisłym i stałym kontakcie z rodzicami dzieci, którym przekazuje także porady dotyczące pracy w domu. Dlatego nauczyciel współorganizujący musi być osobą kontaktową, a przede wszystkim cierpliwą. Nauczyciel współorganizujący w szkole czy przedszkolu musi także wykazać się pomysłowością i kreatywnością podczas przygotowania zajęć i zadań dla swoich uczniów, którzy często wymagają specjalistycznego podejścia. Praca nauczyciela nie należy do łatwych zadań. Wszystko zależy oczywiście od stopnia niepełnosprawności ucznia, jak również od chęci i możliwości rodziców do pracy z dzieckiem po lekcjach.

Podstawowe kierunki pracy nauczyciela współorganizującego to:

- poznać dobrze słabe i mocne strony każdego ucznia oraz jego sytuację rodzinną,
- stawiać jasne i uczciwe wymagania dostosowane do potrzeb i możliwości ucznia,
- dać dzieciom możliwość wyboru w procesie uczenia,
- zachęcać, pomagać i dawać pozytywne informacje zwrotne,
- troszczyć się o ucznia tak jego edukację jak i ogólne funkcjonowanie ucznia w szkole,
- być wszystkim pedagogiem dla dziecka, a nie tylko nauczycielem przedmiotu.

W szkołach specjalnych i integracyjnych specjaliści bywają zatrudnieni ze względu na potrzeby dzieci, prowadzą z dziećmi zajęcia, takie jak: rehabilitacja, rewalidacja, reedukacja,

logopedia, gimnastyka korekcyjna, socjoterapia, psychoterapia itp. Te działania są istotne, ale jeśli chcemy mówić o ich efektywności muszą być udzielane systematycznie z dużą częstotliwością. Dziecko wymaga stałych prawidłowych oddziaływań, co mogą zapewnić mu osoby najdłużej z nim przebywające i emocjonalnie zaangażowane, czyli rodzice i nauczyciele. A zatem zadaniem specjalistów pracujących w szkole jest przekazać nauczycielom wiedzę specjalistyczną i umiejętności, które będą istotne i ważne w codziennym postępowaniu z dzieckiem i w nauce. A zatem nowe zadania specjalisty nauczyciela współorganizującego w szkole są następujące:

- jest on stałym doradcą nauczycieli, uczniów i rodziców,
- dzieli się wiedzą i umiejętnościami organizacyjnymi i społecznymi ułatwiającymi akceptację i adaptację niepełnosprawności dziecka,
- wspólnie z nauczycielami i rodzicami dokonuje pełnej diagnozy funkcjonalnej i interakcyjnej dziecka,
- pobudza nauczycieli do samodzielnego twórczego działania,
- pomaga nabywać nowe kompetencje dotyczące radzenia sobie z dzieckiem z określonym rodzajem niepełnosprawności,
- utwierdza nauczycieli w jego pozytywnych osiągnięciach, ale również zwraca uwagę na błędy,
- pomaga rodzicom i nauczycielom w rozwiązywaniu bieżących problemów wychowawczych i dydaktycznych,
- wspólnie wypracowuje optymalne rozwiązania podczas zajęć superwizyjnych,
- opracowuje wspólnie z rodzicem i nauczycielem Indywidualny Plan Edukacyjny dla dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego,
- zachęca nauczycieli do stosowania wsparcia rówieśniczego (tutoring rówieśniczy),
- animuje budowanie koalicji na rzecz ucznia z SPE (specjalnymi potrzebami edukacyjnymi).

Są to nowe kierunki działań dla specjalistów, które oznaczają mniej pracy z dzieckiem, a więcej na rzecz dziecka; głównie ma być on animatorem wsparcia udzielanego rodzicom i nauczycielom.

Specjalista ma pomagać nauczycielowi, by ten stawał się terapeutą, czyli patrzył na dziecko w sposób całościowy, a nie przez pryzmat jego niepełnosprawności, by pomagał w zdobywaniu samodzielności, niezależności i pewności siebie.

Aby cele edukacji włączającej mogły być realizowane, konieczne jest zaangażowanie wszystkich nauczycieli. Jest to radykalna zmiana poglądu, że za dzieci niepełnosprawne odpowiadają specjaliści, a także odejście od wymagań obecności nauczyciela specjalnego lub współorganizującego na każdej lekcji na rzecz stałej współpracy nauczycieli ze specjalistami i brania odpowiedzialności za każde dziecko w klasie. Przygotowanie nauczycieli do pracy w szkołach włączających to wyrobienie w nich nawyku patrzenia na trudności w nauce ich uczniów w sposób twórczy i konstruktywny. Trudności uczniów mają powodować refleksje u nauczyciela, co należałoby zmienić w swojej pracy, wymaganiach, metodach,

postępowaniu. Rzecz w tym, aby nauczyciel poszukiwał przyczyn tych niepowodzeń, obserwował reakcje ucznia i znajdował sposoby, dzięki którym modyfikuje postępowanie ucznia, a co za tym idzie zachodziła poprawa jego funkcjonowania.

Wymiar zatrudnienia nauczyciela współorganizującego kształcenie

Pensum nauczyciela współorganizującego kształcenie w placówce oświatowej wynosi 20 godzin lekcyjnych (45 minut). Przepisy nie precyzują liczby godzin, jaką nauczyciel współorganizujący kształcenie ma poświęcić na pracę z danym uczniem: kwestię tę indywidualnie reguluje dyrektor placówki na podstawie zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Treść aktów prawnych nie określa także czasu zatrudnienia nauczyciela współorganizującego kształcenie w danej placówce. Częstą praktyką jest zatrudnianie nauczyciela na okres określony w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego posiadany przez ucznia, z którym nauczyciel będzie pracować. Należy jednak pamiętać, że zatrudniona na tym stanowisku osoba nie jest "przypisana" do konkretnego ucznia, ale funkcjonuje jako pełnoprawny członek zespołu dydaktycznego w danej placówce.

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1578).

Jak opisywać i interpretować sztukę.

Elżbieta Piątkowska nauczyciel Ogólnokształcącego Liceum Lotnicze im. Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury w Dęblinie

Na maturze pojawiają się zadania, w których trzeba zinterpretować dzieło sztuki, porównać je z innym lub po prostu opisać. Niemożliwe jest to bez znajomości podstawowych elementów, z jakich składa się dzieło. Niewprawnemu oku, które dopiero zaczyna się przyglądać i dostrzegać pewne zależności niełatwo jest całościowo i rozbijając na czynniki poddać wytwór artysty interpretacji.

Trzeba znać rodzaje kompozycji, wiedzieć jakie są barwy, co to jest światłocień, walor, faktura itp. Oczywiście z reprodukcji wszystkiego się nie da wyczytać, szczególnie gdy mamy tylko jeden widok rzeźby, ale pewne cechy są do rozpoznania na pierwszy rzut oka.

Poniżej znajdziesz przydatne zwroty, przydatne do opisu dzieł na maturze. Nie jest to nic trudnego, w porównaniu do profesjonalnych opisów tworzonych przez historyków sztuki lub konserwatorów, w których oprócz strony wizualnej, musi się znaleźć informacja o materiale, jego technicznych parametrach, wymiarach, epoki, stylu i grupy i autora do której należy dane dzieło.

Kompozycja

- Kształt pola obrazowego: prostokąt stojący, leżący, kwadrat, prostokąt zbliżony do kwadratu, koło-tondo, dyptyk, tryptyk
- Kompozycja oparta na jakimś kształcie geometrycznym
- Kompozycja jednofigurowa, wielofigurowa, portret, półpostać, portret zbiorowy itp.
- jednoplanowa, wieloplanowa
- pejzaż ze sztafażem
- kompozycja wielofiguralna np. w pejzażu - rzeźba lub obraz przedstawia kilka lub wiele osób
- z zaznaczonym wyraźnie centrum, którym jest....
- Pierwszy plan wydzielony w formę teatralnej sceny
- Podział na dwie lub więcej stref
- Kompozycja otwarta: ramy kompozycji przecinają obiekty w ten sposób, że dostrzegamy tylko ich fragmenty. W związku z tym mamy wrażenie, że istnieje jakaś ich kontynuacja poza samą kompozycją. Oś kompozycji nie jest w takim przypadku dokładnie sprecyzowana. kompozycja, która wywołuje wrażenie fragmentaryczności.
- Kompozycja zamknięta: przedstawione elementy są skończone, w całości, przeciwieństwo kompozycji otwartej
- Kompozycja dynamiczna: przeważają w niej linie skośne, dużo się dzieje, wrażenie ruchu
- Skomplikowana, wielokierunkowa

- Diagonalizm (łac. *diagonalis* przekątna) układ kompozycyjny akcentujący linie skośne, czego efektem jest wrażenie dynamiki.
- Kompozycja statyczna- spokojna, oparta głównie na kierunkach poziomych lub pionowych
- Horyzontalizm układ kompozycyjny akcentujący linie poziome
- Wertykalizm układ kompozycyjny akcentujący linie pionowe, popularny w gotyckiej architekturze katedr
- Kompozycja pasowa: postacie pogrupowane są w poziome rzędy (pasy), pasy wyższe przedstawiają osoby dalsze (np. malarstwo egipskie)
- Kompozycja izokefaliczna-izokefalizm
- Kompozycja symetryczna: gdy obie strony, po bokach osi obrazu są takie same lub bardzo podobne, wyczuwa się równowagę np. przedstawienie drogi
- Kompozycja asymetryczna, brak równowagi kompozycji, przeciwieństwo symetrii
- Kompozycja asymetryczna- większość elementów skupiona po lewej, prawej stronie, lub w innym miejscu

Perspektywa

umiejętność przedstawiania trójwymiarowych przedmiotów na płaszczyźnie, zgodnie z prawami widzenia. W niektórych przypadkach perspektywa jest trudna do ustalenia. W takim przypadku należy wykreślić sobie pomocnicze linie i sprawdzić gdzie jest punkt zbiegu.

- Perspektywa linearna (zbieżna, centralna, geometryczna): przedmioty zmniejszają się w miarę oddalania od widza oraz występuje pozorna zbieżność linii biegnących w głąb oka.

Leonardo da Vinci, Ostatnia wieczerza, technika ścienna, mieszana 1498, Santa Maria delle Grazie, Mediolan

- perspektywa linearna z wykreślonymi liniami. Punktem zbiegu i zarazem najważniejszym elementem kompozycji jest Chrystus.
- Perspektywa z lotu ptaka: gdy punkt zbiegu linii jest położony wysoko, w stosunku do obrazu i patrzymy na przedmioty z góry, linie i płaszczyzny pionowe ulegają optycznemu skróceniu (nie jest to plan)
- Perspektywa żabia: punkt zbiegu jest bardzo nisko, a linie i płaszczyzny pionowe ulegają optycznemu wydłużeniu
- Perspektywa ukośna: punkt zbiegu występuje poza obrazem

- perspektywa ukośna w tym przypadku ma dwa punkty zbiegu poza obrazem
- Perspektywa boczna: z boku kompozycji.
- Perspektywa odwrócona: hierarchiczna, gdy postać ważniejsza jest większa od pozostałych, ale znajduje się na drugim planie i powinna być mniejsza (sztuka starożytna, średniowieczna).
- Perspektywa barwna: występuje zwykle w połączeniu z inną, wykorzystuje kolory do stworzenia złudzenia głębi. Barwy ciemne, szare, stonowane, zgaszone oddalają, a jasne i jaskrawe przybliżają.
- Perspektywa powietrzna: wykorzystuje zjawisko, że przedmioty w miarę oddalania nie tylko zmniejszają się, ale także zmieniają kolor, szarzeją, szczególnie kolory ciemne i zimne, kolory żywe dłużej są widoczne. Malarze niderlandzcy stworzyli trójplanowy schemat kolorów, gdzie plan pierwszy jest w kolorach brunatnych, środkowy: ciepłych, zielonych, trzeci: niebieskich i zimnych.
- Perspektywa rzędowa, kompozycja pasowa: elementy bardziej oddalone są umieszczone wyżej (rysunki naskalne, wczesne średniowiecze)
- skróty perspektywiczne: pozorne (optyczne) skrócenie przedmiotu, lub całej grupy przedmiotów. Stosowanie skrótów perspektywicznych jest niezbędne w uzyskaniu realistycznego efektu.

Kolorystyka

- barwy ciepłe
- barwy zimne
- przewaga barw ciepłych lub zimnych
- szeroka gama barwna (kolory ciepłe i zimne)
- gama barwna dość ograniczona z akcentami np. czerwieni
- gama barwna zróżnicowana
- gama oparta na harmonii i równowadze tonów ciepłych i zimnych
- jakie barwy dominują(np. czerwienie, brązy, niebieskości)
- część obrazu zajmuje szara ściana lub zielona draperia (tło)
- barwy nasycone (barwy jaskrawe)
- barwy czyste
- stonowane, zgaszone/złamane
- silne kontrasty barwne, walorowe, temperaturowe, dopełnieniowe, symultaniczne (równoczesne)
- repetycja barwna-powtarzanie tych samych tonów barwnych

- barwy abstrakcyjne - niezależne od rzeczywistych np. ciało człowieka niebieskie
- obecność konturu
- cloisonizm
- Światłocień --> pojęcia malarstwo
- kontrasty światłocieniowe (silne, słabe)
- światło punktowe
- światło z naturalnego źródła miesza się ze światłem sztucznym
- duże kontrasty walorowe
- użyty w obrębie szat doskonale odzwierciedla trójwymiarowość form świata realnego
- światło jest rozproszone (z delikatnym uwypukleniem centrum obrazu).
- synteza światła i barwy jasność (światło) uzyskane jest dzięki barwie
- źródło światła trudne do zidentyfikowania
- światło pada spoza obrazu / źródło światła poza obrazem
- światło rozproszone
- brak tradycyjnego modelunku / światłocień umowny
- światło i cień odzwierciedlane różnicami barw (ciepłe-zimne), a nie walorem.
- światło pada z lewej strony
- oświetlona głównie postać kobiety, a tło pogrążone w cieniu / jasny plan pierwszy skontrastowany z ciemnym tłem
- światłocień realistyczny (uwypukła kształty)
- miękki, twardy modelunek światłocieniowy.

Wyraz dzieła, ekspresja

- tajemniczy i niepokojący nastrój
- głównym środkiem ekspresji w obrazie są efekty światłocieniowe
- bogata faktura, faktura gładka, chropowata
- wyczuwalne napięcie lub powaga sytuacji
- spokój, harmonia
- znacząca, teatralna gestykulacja podkreśla ważność przedstawionego wydarzenia
- patos
- wystudiowana poza
- ekspresja wyrażona ruchem postaci
- formy łagodne, obłe, opływowe kształty, ostre, kanciaste
- antykizacja realiów
- nastrój radosny
- idealizacja
- realizm
- fotograficzny realizm-hiperrealizm
- brak cech indywidualnych
- omówienie symboli lub alegorii dzieła.

Przykładowy Program Kółka Plastycznego z uwzględnieniem pracy z uczniem uzdolnionym plastycznie

Elżbieta Piątkowska, nauczyciel Ogólnokształcącego Liceum Lotnicze im. Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury w Dęblinie

Kształcenie dziecka podczas zajęć koła plastycznego nie powinno być jednostronne, nie powinno też koncentrować się na obszarze, w którym uczeń wykazał wysoki poziom uzdolnienia. Może to bowiem spowodować niepełne wykorzystanie wszystkich jego możliwości, a także stać się przyczyną braku orientacji w jego zdolnościach. Powinno stwarzać sytuacje motywujące do działania, dzięki formułowaniu i ocenie zadań i zapewnić możliwość twórczego działania, dzięki akceptacji i pobudzaniu aktywności w tym kierunku.

Uczeń uzdolniony plastycznie posiada m.in.:

- wysoki rozwój wrażliwości na doznania wzrokowe,
- umiejętność spostrzegania i obserwowania,
- dokładną pamięć wzrokową,
- fantazję twórczą,
- łatwość spostrzegania i zapamiętywania,
- doskonałe rozumowanie (operacje myślenia twórczego),
- genialną zdolność odtwórczą.

Cele i zadania programu koła plastycznego, biorąc pod uwagę cechy ucznia uzdolnionego, powinny umożliwić uczniowi rozwijanie jego zdolności plastycznych poprzez wykonywanie różnych ćwiczeń plastycznych, pomóc zorientować się we współczesnym otoczeniu plastycznym i pogłębić wiedzę o zagadnieniach plastycznych, a edukacja winna opierać się na dowartościowaniu go przez sztukę i samorealizację. Przyczynić się do rozwoju kultury ogólnej i wizualno - plastycznej dyspozycji twórczej, biorąc pod uwagę poszczególne cechy osobowości dziecka. Prowadzący zajęcia nauczyciel musi być inicjatorem twórczego działania i organizatorem wspólnych przeżyć, wspólnego odkrywania problemów i wartości.

Cele ogólne:

- rozwijanie indywidualnych zdolności plastycznych,
- rozwijanie aktywności wzrokowej - pamięć wzrokowa natychmiastowa i pamięć odroczone,
- rozwijanie skłonności do analitycznej obserwacji,
- poszerzanie wiedzy plastycznej,
- zapoznanie z technikami plastycznymi nie stosowanymi powszechnie.

Cele kształcenia:

- Kształcenie umiejętności obserwacji i przedstawiania w pracach twórczych natury.

- Kształcenie wyobraźni odtwórczej i twórczej.
- Kształcenie uwagi, spostrzegawczości, pamięci wzrokowej, myślenia obrazowego przez prowadzone ćwiczenia.
- Dostarczanie wiedzy o otaczających zjawiskach.
- Kształcenie zdolności myślenia twórczego.
- Kształcenie wrażliwości emocjonalnej na zjawiska świata zapewniającą ekspresję w działaniu.
- Rozwijanie wyobraźni przestrzennej i wrażliwości estetycznej.
- Rozwijanie zainteresowań rzeźbą, malarstwem lokalnym i światowym.
- Budzenie szacunku dla sztuki nieprofesjonalnej.
- Kształtowanie poczucia więzi ze swoją Ojczyzną, regionem, miejscowością.

Cele operacyjne

Uczeń od początku nauki wie skąd i jakie informacje oraz instrukcje do pracy będzie uzyskiwał, jak będzie przebiegała kontrola jego pracy i w jaki sposób będą egzekwowane od niego wiadomości.

Potrafi:

z zakresu działalności plastycznej:

- zastosować nowo poznane techniki plastyczne w praktyce,
- prawidłowo stosuje w swoich pracach twórczych przez siebie wybraną kompozycję,
- potrafi malować farbami do szkła, akrylami, farbami olejnymi;

z zakresu obserwacji i doświadczeń:

- w różny sposób przedstawia głębię na płaszczyźnie,
- potrafi wykorzystać w pracach rodzaje faktur,
- zna możliwości techniczne i efekty użycia różnych materiałów i narzędzi,
- zna malarstwo lokalne,
- potrafi w sposób prawidłowy wykonać szybki szkic pamięciowy,
- potrafi używać różnych materiałów i narzędzi do swojej pracy twórczej,
- zna poznane pojęcia z zakresu zagadnień plastycznych.

Zadania:

1. Wprowadzenie nowych pojęć:

- dziedzictwo kulturowe danego regionu
- fotomontaż
- frotage
- snycerka
- collage
- rodzaje rzeźb
- secesja
- rodzaje perspektyw

2. Wzbogacenie wiedzy rzeczowej przez kierowaną obserwację.
3. Rozwijanie umiejętności dostrzegania i zapamiętywania różnych sytuacji.
4. Projektowanie form na własne potrzeby.
5. Rozwijanie zdolności przedstawiania swoich wyobrażeń.
6. Zaprojektowanie i wykonanie malunku na szkłe, na drewnie, na płótnie różnymi technikami.
7. Rysowanie, projektowanie form przestrzennych i półprzestrzennych.
8. Kształcenie zdolności obserwacji, umiejętności posługiwania się przyborami malarskimi w otrzymywaniu nowych, ciekawych barw.
9. Wykonanie form przestrzennych i półprzestrzennych z różnych materiałów, np. gips, drewno.

Działalność plastyczna

1. Malowanie farbami:

- olejną,
- akwarelowymi,
- temperą,
- akrylową,
- witrażową,
- plakatowymi.

2. Lepienie z plasteliny, gliny, masy papierowej.

3. Fotomontaż.

4. Rzeźbienie w drewnie.

5. Frotage.

6. Rysowanie kredkami, pastelami olejnymi, suchymi, świecowymi, itp.

Stosowane metody na zajęciach:

Metody oparte na działaniu:

- a. zajęcia praktyczne,
- b. ćwiczenia,
- c. próby eksperymentalne,
- d. rzadziej metoda laboratoryjna.

Metody oparte na obserwacji:

- a. pokaz (pomocy naukowych, modeli),
- b. demonstracja (reprodukcji, filmów, przeźroczy),

Metody oparte na słowie:

- a. dialogowe (pogadanka, dyskusja),
- b. rzadziej monologowe (opis, opowiadania, wykład).

Zajęcia praktyczne na płaszczyźnie i w przestrzeni (z natury i z pamięci):

- a. malowanie,
- b. rysowanie,
- c. grafika,
- d. rzeźbienie,
- e. konstruowanie.

Awans zawodowy nauczyciela - przygotowanie do zawodu nauczyciela

Anna Baracz Dyrektor PCDZN

Zmiany w zasadach zdobywania stopnia nauczyciela mianowanego wciąż budzą wiele wątpliwości nauczycieli odbywających przygotowanie do zawodu nauczyciela. Jednym z najczęściej zadawanych pytań jest to dotyczące obowiązkowej dokumentacji nauczyciela odbywającego przygotowanie do wykonywania zawodu. Sprawdź, jakie wymagania w tym zakresie wynikają z nowych przepisów Karty Nauczyciela. W artykule omówiono również różnice między przygotowaniem do zawodu nauczyciela a dawnym stażem nauczyciela rozpoczynającego pracę w szkole oraz omówiono zadania mentora.

Dokumentacja nauczyciela początkującego

Przepisy prawa nie wymagają od nauczyciela początkującego prowadzenia jakiegokolwiek dokumentacji. Nie jest jednak zalecane rezygnowanie z systematycznego planowania i dokumentowania wykonywanych czynności. Często zresztą jest to wymagane przez dyrektora szkoły. Pracę i realizowane zadania ułatwią dokumenty, które częstokroć są tworzone przez nauczycieli, jak:

1. plan dydaktyczny (rozkład materiału czy plan wynikowy), który pozwala na planowanie pracy dydaktycznej w poszczególnych zespołach klasowych, dostosowanie treści edukacyjnych do możliwości uczniów i specyfiki szkoły,
2. konspekt (scenariusz) lekcji (uroczystości) zawierający takie elementy jak: cel ogólny i cele operacyjne lekcji, stosowane środki dydaktyczne, metody i formy pracy oraz określający czas trwania lekcji,
3. arkusze obserwacji zajęć mentora czy innych nauczycieli,
4. karty pracy, karty ewaluacyjne, czy notatki z rozmów z uczniami lub rodzicami, które pomagają dokonać ewaluacji własnej pracy,
5. zaświadczenia z różnych form doskonalenia zawodowego,
6. plan (program) szkolenia prowadzonego dla innych nauczycieli.

Obserwowanie zajęć nauczyciela początkującego

W przepisach rozporządzenia MEiN z 6 września 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli, brak wytycznych, jak często mentor ma obserwować zajęcia nauczyciela początkującego. Nie określa się także jak również częstotliwości obserwacji prowadzonej przez nauczyciela.

Dyrektor szkoły natomiast obserwuje zajęcia nauczyciela w ramach prowadzonego nadzoru pedagogicznego – przepisy nie określają jednak częstotliwości.

Ponadto w drugim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela, przed dokonaniem oceny pracy, dyrektor szkoły powinien:

- uczestniczyć w zajęciach prowadzonych przez nauczyciela, o których mowa w art. 9fa ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela oraz
- powołać w ostatnim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela komisję, która wydaże opinię o przeprowadzonych zajęciach.

Obowiązujące przepisy prawa nie określają jak często mentor czy dyrektor mają obserwować zajęcia prowadzone przez nauczyciela początkującego. Ustawodawca wprowadza obowiązek przeprowadzania przez nauczyciela zajęć w obecności innych osób i komisji odpowiednio:

- w drugim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela oraz
- w ostatnim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela.

Obserwowanie zajęć prowadzonych przez mentora

Przepisy obowiązujące przed 1 września 2022 r. wymagały uczestniczenia jako obserwator w zajęciach prowadzonych przez opiekuna stażu lub innego nauczyciela, w wymiarze co najmniej jednej godziny w miesiącu. Aktualnie obowiązujące regulacje dotyczące odbywania przygotowania do zawodu nie zawierają takich regulacji.

Przygotowanie do zawodu nauczyciela a dawny staż na stopień nauczyciela kontraktowego

Obecnie nauczyciel nieposiadający stopnia awansu zawodowego, który zostanie zatrudniony w przedszkolu, szkole czy placówce odbywa przygotowanie do zawodu nauczyciela, pod warunkiem, że został zatrudniony w wymiarze co najmniej 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć zgodnie z wymaganymi kwalifikacjami.

Różnice między „stażem” a „przygotowaniem do zawodu nauczyciela” to:

- brak wniosku o rozpoczęcie odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela,
- brak planu rozwoju zawodowego,
- możliwość rozpoczęcia przygotowania w każdym czasie a nie tylko z początkiem roku szkolnego czy w ciągu 14 dni od rozpoczęcia zajęć dydaktycznych.

Zgodnie z nowymi zasadami awansu zawodowego nauczycieli, nie dokonuje się również oceny dorobku zawodowego.

Zadania nauczyciela początkującego w okresie przygotowania do zawodu

Zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia MEiN z 6 września 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli, nauczyciel w trakcie odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela:

1. poznaje organizację, zadania i zasady funkcjonowania szkoły,
2. prowadzi powierzone mu zajęcia i uczestniczy w pracach związanych z realizacją zadań dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych i innych statutowych zadań szkoły wynikających z potrzeb szkoły i środowiska lokalnego,
3. obserwuje zajęcia prowadzone przez mentora lub innego nauczyciela,
4. doskonali kompetencje w związku z wykonywanymi obowiązkami, w szczególności w zakresie kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów szczególnie uzdolnionych,
5. przeprowadza zajęcia, o których mowa w art. 9fa ust. 1 i 5 Karty Nauczyciela (tzw. lekcje pokazowe),
6. dokonuje ewaluacji własnej pracy i wykorzystuje jej wyniki do doskonalenia dalszej pracy,
7. dzieli się wiedzą z innymi nauczycielami w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego.

Zadania mentora początkującego nauczyciela

Jednym z obowiązków dyrektora jest przedzielenie nauczycielowi odbywającemu przygotowanie do zawodu mentora, którym zgodnie z art. 9ca ust. 11 ustawy Karta Nauczyciela ma być nauczyciel mianowany lub dyplomowany.

Mentorem nie może być nauczyciel zajmujący stanowisko kierownicze, z wyjątkiem przedszkoli, szkół i placówek, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt 1a i 2, oraz szkół artystycznych, w których mentorem może być również nauczyciel mianowany lub dyplomowany zajmujący stanowisko kierownicze.

Czy mentor musi być nauczycielem tego samego przedmiotu?

Wobec mentora nie jest wymagane natomiast, aby był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy. Nie ma także wymogu, aby mentor uczył tego samego przedmiotu, co nauczyciel odbywający przygotowanie do zawodu nauczyciela. Wyznaczając mentora należy mieć jednak na uwadze, że mentor:

- udziela nauczycielowi wskazówek, w tym w zakresie metod pracy,
- obserwuje zajęcia nauczyciela, a nauczyciel odbywający przygotowanie do zawodu nauczyciela uczestniczy w zajęciach mentora.

W związku z powyższym, jeśli jest możliwe wyznaczanie na mentora osoby, która uczy tego samego lub zbliżonego przedmiotu będzie to bardziej korzystne dla nauczyciela odbywającego przygotowanie do zawodu.

Do zadań mentora początkującego nauczyciela należy:

1. wspieranie na bieżąco nauczyciela w procesie wdrażania do pracy w zawodzie, w tym zapoznanie go z dokumentacją przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz innymi dokumentami obowiązującymi w szkole,
2. udzielanie nauczycielowi pomocy w doborze właściwych form doskonalenia zawodowego,
3. dzielenie się z nauczycielem wiedzą i doświadczeniem w zakresie niezbędnym do efektywnej realizacji obowiązków nauczyciela,
4. umożliwienie nauczycielowi obserwowania prowadzonych przez siebie zajęć oraz omawianie z nim tych zajęć,
5. obserwowanie zajęć prowadzonych przez nauczyciela oraz omawianie ich z tym nauczycielem,
6. inspirowanie i zachęcanie nauczyciela do podejmowania wyzwań zawodowych.

Lekcje pokazowe – do najmniej dwa razy w okresie przygotowania do zawodu

Zgodnie z art. 9fa ust. 1 ustawy z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, w drugim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela, przed dokonaniem oceny pracy, nauczyciel jest obowiązany przeprowadzić zajęcia, w wymiarze co najmniej 1 godziny (o liczbie godzin decyduje dyrektor), w obecności:

1. dyrektora szkoły,
2. mentora,
3. doradcy metodycznego albo nauczyciela-konsultanta, albo przedstawiciela organu sprawującego nadzór pedagogiczny, albo nauczyciela dyplomowanego, który naucza tego

samego przedmiotu lub prowadzi ten sam rodzaj zajęć, zatrudnionego w tej samej lub innej szkole.

Kolejna lekcja pokazowa musi zostać przeprowadzona w ostatnim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela. Zgodnie bowiem z art. 9fa ust. 5 ustawy z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, w ostatnim roku odbywania przygotowania do zawodu nauczyciela nauczyciel, który w tym okresie uzyskał co najmniej dobrą ocenę pracy, jest obowiązany przeprowadzić zajęcia, w wymiarze 1 godziny, w obecności komisji powołanej przez dyrektora szkoły, w której skład wchodzi:

1. dyrektor szkoły jako przewodniczący komisji,
2. ekspert z listy ekspertów prowadzonej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, posiadający kwalifikacje z zakresu psychologii lub pedagogiki, w tym pedagogiki specjalnej, albo nauczyciel mianowany lub dyplomowany zatrudniony na stanowisku psychologa, pedagoga lub pedagoga specjalnego, w tej samej lub innej szkole,
3. doradca metodyczny albo nauczyciel-konsultant, albo przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny, albo nauczyciel dyplomowany, który naucza tego samego przedmiotu lub prowadzi ten sam rodzaj zajęć, zatrudniony w tej samej lub innej szkole.

Obowiązujące od 1 września 2022 r. przepisy o awansie zawodowym nauczycieli:

- nie zobowiązują nauczyciela początkującego do przedkładania dokumentacji związanej z odbywaniem tego przygotowania dyrektorowi szkoły,
- nie określają wymiaru czy częstotliwości prowadzonych obserwacji przez mentora, dyrektora czy samego nauczyciela.

W przypadku nauczycieli dopiero rozpoczynających pracę w szkole zalecane jest jednak prowadzenie dokumentacji. Jej zakres warto ustalić z mentorem, który wspiera pedagoga ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela mianowanego. W celu ujednoczenia zasad realizacji przygotowania do wykonywania zawodu nauczyciela, zakres dokumentów może zostać określony także przez dyrektora szkoły.

Podstawa prawna:

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI I NAUKI z dnia 6 września 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Na podstawie art. 9g ust. 10 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2021 r. poz. 1762 oraz z 2022 r. poz. 935, 1116, 1700 i 1730).

Dlaczego trzeba ustalać gotowość dzieci do pojęcia nauki w szkole?

Anna Baracz – Dyrektor PCDZN w Puławach

Podstawą organizacji systemu edukacji szkolnej jest założenie, że dzieci urodzone w danym roku mają podobne możliwości umysłowe. Można więc je podzielić na zespoły rówieśnicze (klasy szkolne) i zlecić nauczycielowi, aby je uczył tego samego (cele i treści kształcenia) i w podobny sposób (podstawy programowe). Dlatego podstawa programowa, programy edukacyjne i sposoby kształcenia oraz zadania zawarte w podręcznikach dostosowane są do możliwości umysłowych typowego siedmiolatka, ośmiolatka, dziewięciolatka itd.

Tymczasem każdy nauczyciel obserwuje podczas procesu dydaktycznego, że w każdej grupie rówieśniczej są dzieci różniące się znacznie pod względem umysłowym, chociaż wszystkie mieszczą się w szeroko pojętej normie. Od pierwszego dnia pobytu w szkole źle się wiedzie dzieciom z pogranicza normy i upośledzenia, dzieciom z dolnej granicy normy, a więc nieco wolniej rozwijającym się: zadania są za trudne, wszystko dzieje się za szybko i z trudem orientują się w tym, co wyjaśnia nauczycielka, nie koncentrują się wystarczająco długo na danym bodźcu. Dzieciom o przyspieszonym rozwoju umysłowym także wiedzie się źle, ale inaczej. Muszą uczyć się tego, co już dawno potrafią, nudząc się przeszkadzają i są często strofowane. A zatem tracą zainteresowanie nauką szkolną, co w konsekwencji skutkuje nie rozwijaniem się.

Problem w tym, że wszystkie dzieci rozpoczynające naukę w szkole chcą być dobrymi uczniami, chcą zadowolić rodziców, nauczycieli i odnosić sukcesy. Zamiast nabywać nowe wiadomości i umiejętności, całą swoją energię życiową zużywają na to, aby ukryć przed nauczycielem to, że nie potrafią tego, z czym inne dzieci radzą sobie z łatwością. Co powoduje nikły rozwój intelektualny. Nasilają się kłopoty wychowawcze, spowodowane tym, że dzieci te tracą motywację do nauki i nie lubią już szkoły.

Wprowadzana reforma systemu edukacji podjęła szereg działań zapobiegających takiemu zjawisku:

- zrezygnowano z ustalenia, że metryka dziecka jest najważniejszym wyznacznikiem czasu rozpoczynania nauki szkolnej i uznano, że równie ważna jest odpowiednia gotowość dziecka do podjęcia nauki szkolnej;
- wprowadzono zalecenie, że w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki szkolnej każde dziecko jest objęte diagnozą, której celem jest ustalenie dojrzałości przedszkolnej, a więc gotowości do podjęcia nauk szkolnej;
- zobowiązano placówki, do których uczęszczają dzieci na rok przed rozpoczęciem nauki szkolnej do prowadzenia zajęć dydaktyczno-wyrównawczych dla dzieci, które w takiej diagnozie gorzej wypadły.

Wszystko to zostało uregulowane rozporządzeniami Ministra Edukacji Narodowej wraz z decyzją obniżenia wieku rozpoczynania przez dzieci nauki w szkole i wprowadzenia dokumentów regulujących działalność pedagogiczną placówek edukacyjnych, a więc nowych Podstaw programowych dla wychowania przedszkolnego.

Przez wiele ubiegłych lat diagnoza dojrzałości szkolnej (tak wówczas nazywano gotowość dzieci do nauki szkolnej) była realizowana w poradniach psychologiczno-pedagogicznych dla dzieci i młodzieży. W końcu maja i w czerwcu - jeżeli szkoła lub przedszkole skierowało dziecko do poradni lub gdy z taki wnioskiem wystąpili rodzice oraz opiekunowie - zapraszano dziecko do poradni. Na początku diagnozy przeprowadzano rozmowę i wywiad z dorosłym towarzyszącym dziecku, a potem wykonywało ono odpowiednie zadania testowe. Po interpretacji wyników badań przedstawiano rodzicom (lub opiekunom) wniosek o odroczeniu obowiązku szkolnego - jeżeli zachodziła taka konieczność - a oni podejmowali decyzję, czy dziecko rozpocznie naukę w danym roku, czy o rok później.

W rzeczywistości zdecydowana większość dzieci wolniej rozwijających się rozpoczynała naukę w klasie I, bez należytej gotowości do nauki szkolnej. Dzieci te już od początku nauki w klasie I były spychane na ścieżkę niepowodzeń szkolnych, ze wszystkimi niszczącymi konsekwencjami.

Z tego względu i z uwagi na mało przyjazny dzieciom sposób prowadzenia takiej diagnozy w poradni, ustalono że będzie ona prowadzona tam, gdzie dziecko realizuje wychowanie przedszkolne na rok przed rozpoczęciem nauki w klasie I.

W jaki sposób organizowane jest ustalanie gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole ?

Ustalanie dojrzałości przedszkolnej rozumianej jako gotowość dzieci do podjęcia nauki szkolnej jest obecnie realizowane w placówce, do której dziecko uczęszcza (przedszkole, klasa zerowa, punkt przedszkolny itp.). Zajmują się tym nauczyciele pracujący z dzieckiem, a więc osoby, które znają dziecko i z którymi rodzice często się kontaktują. Specjaliści z poradni - logopeda, psycholog i pedagog - mają obowiązek w tym pomagać.

Diagnoza powinna być przeprowadzana w następujący sposób:

- przez kilka tygodni (jesień i początek zimy), nauczyciel obserwuje dzieci w trakcie zabaw, zajęć indywidualnych i zespołowych. Porównuje i ocenia, jak funkcjonują społecznie i jak uczestniczą w procesie uczenia się, a także jak radzą sobie w sytuacjach trudnych i wymagających wysiłku;
- w pierwszych miesiącach zimy ustala się stopień gotowości do nauki szkolnej każdego dziecka osobno, w trakcie wykonywania zadań testowych;
- na podstawie obserwacji i testowego sprawdzania dziecięcych kompetencji ustala się, które dzieci są na tyle przygotowane do szkoły, że wystarczy im udział w zajęciach przedszkolnych realizowanych do czerwca, a które potrzebują wsparcia ze strony dorosłych, aby móc korzystać z nauki szkolnej;
- dla dzieci, które słabiej wypadły w ustalaniu dojrzałości przedszkolnej organizowane są w przedszkolach (niezależnie od formuły organizacyjnej) zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze stosownie do ich potrzeb rozwojowych i edukacyjnych;
- pod koniec roku szkolnego sprawdza się, czy dzieci te osiągnęły gotowość do nauki szkolnej. Jeżeli tak się nie stało, rodzicom proponuje się odroczenie obowiązku szkolnego dziecka.

Co wpływa na dojrzałość szkolną?

Na dojrzałość szkolną mają wpływ pewne czynniki, do których należą m. in.:

* Czynniki indywidualne – potrzeby, skłonności i dążenia dziecka.

* Czynniki środowiskowe – chodzi tutaj głównie o wpływ rodziny i przedszkola. Literatura podaje 3 główne grupy czynników rodzinnych mających wpływ na dojrzałość szkolną dziecka. Są to:

a) warunki materialne - dochody, sytuacja mieszkaniowa, wyposażenie gospodarstwa domowego, odżywianie, odzież, warunki do nauki, odpoczynku i zabawy.

b) warunki kulturalne - poziom wykształcenia rodziców, kultura językowa rodziny, potrzeby kulturalne, zasady wychowania dzieci, sposób spędzania czasu wolnego.

c) warunki społeczno – psychologiczne - struktura rodziny, osobowość rodziców, stosunki między rodzicami, postawy rodziców wobec dzieci oraz atmosfera panująca w domu.

Istotnym czynnikiem wpływającym na dojrzałość szkolną dzieci jest fakt uczęszczania do przedszkola. Dzieci o długiej karierze przedszkolnej wyróżniają się lepszym uspołecznieniem.

Na osiągnięcie stanu pełnej gotowości szkolnej składają się osiągnięcia rozwojowe w trzech sferach:

- fizycznej
- intelektualnej
- społeczno-emocjonalnej

Sfera fizyczna

Dojrzałość do rozpoczęcia nauki szkolnej w obrębie sfery fizycznej rozumiemy przede wszystkim jako prawidłowy rozwój ruchowy zarówno w zakresie dużej, jak i małej motoryki.

Dziecko gotowe do podjęcia obowiązku szkolnego ma opanowane umiejętności sprawnego i płynnego poruszania się, potrafi utrzymać równowagę, wykazuje właściwe napięcie mięśniowe przejawiające się w prawidłowej postawie ciała. Dziecko pełnosprawne ruchowo biega, skacze, sprawnie rzuca i chwytą piłkę.

Do rozpoczęcia nauki pisania niezmiernie ważne jest osiągnięcie przez dziecko odpowiedniego poziomu rozwoju w obrębie motoryki małej. Umiejętność kontroli i precyzja ruchów ramion, nadgarstków i palców świadczy o odpowiedniej dojrzałości dziecka. Ponadto, zwraca się uwagę na szybkość, precyzję i dokładność ruchów rąk oraz dostosowanie ich do wykonywanej czynności. Bardzo istotny jest także sprawny aparat mowy odpowiedzialny za poprawną artykulację dźwięków mowy.

Sfera intelektualna

Dojrzałość do rozpoczęcia nauki szkolnej w obrębie sfery intelektualnej rozumiemy jako właściwy rozwój funkcji spostrzegania, myślenia, uwagi, pamięci oraz mowy. Oceniając dojrzałość umysłową dziecka, bierze się pod uwagę poziom percepcji wzrokowej i koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz analizy i syntezy słuchowej. Te funkcje w dużej mierze decydują o opanowaniu umiejętności pisania i czytania.

Sfera społeczno- emocjonalna

Odpowiedni poziom rozwoju emocjonalnego dziecka w chwili rozpoczęcia nauki szkolnej uważa się za kluczowy. Dojrzałość emocjonalno-społeczna decyduje o umiejętności panowania nad sobą, podporządkowaniu się przepisom szkolnym, wytrwałości w działaniu oraz harmonijnym współdziałaniu z rówieśnikami. Dziecko dojrzałe w tej sferze charakteryzuje zdyscyplinowanie, obowiązkowość i samodzielność. To ostatnie przejawia się nie tylko w realizacji czynności samoobsługowych, ale także samodzielnego przygotowania się do lekcji, spakowania tornistra, samodzielnego próbowania rozwiązania trudności i uporania się z niepowodzeniami. Uczeń dojrzały emocjonalnie odczuwa więź ze swoją grupą, z klasą, z panią. Nie załamuje się w obliczu negatywnych uwag.

Zatem nie tylko znajomość liter, umiejętność pisania i czytania (na co rodzice zwracają największą uwagę) jest jednym z warunków dobrego startu w szkole. Oceniając gotowość dziecka należy zwrócić uwagę na rozwój wszystkich omówionych sfer.

Dziecko gotowe do pójścia do szkoły/dojrzałe do nauki potrafi:

- powiedzieć jak się nazywa (imię i nazwisko), ile ma lat, gdzie mieszka, opowiedzieć o pracy rodziców,
- narysować rysunek postaci ludzkiej: postać jest kompletna, części ciała są proporcjonalne do całości i właściwie rozmieszczone,
- obchodzić się z przyborami do rysowania, malowania, pisania; nie wychodzić poza linie kolorując obrazek; nazwać to co narysował,
- ciąć nożyczkami w linii prostej i krzywej; lepić z plasteliny,
- dobrać w pary przedmioty lub obrazki, klasyfikować je wg określonej zasady, np. owoce, pojazdy, zwierzęta,
- łączyć zbiory wg określonej cechy, np. wielkość, kolor,
- wskazać różnice w pozornie takich samych obrazkach,
- rozpoznawać dźwięki z otoczenia, np. głosy zwierząt,
- liczyć kolejno do 10; po przeliczeniu liczmanów powiedzieć, ile ich jest,
- mieć dobrą koncentrację uwagi,
- jest zainteresowane pracą i jej efektami,
- jest odporne na niepowodzenia,
- jest wytrwałe przy dłuższym wysiłku,
- podzielić zdanie na wyrazy, wyrazy na sylaby,
- rozwiązać proste zagadki,
- opowiedzieć treść obrazka posługując się mową zdaniową,
- uważnie słuchać przez dłuższą chwilę opowiadania, bajki, muzyki,
- wykonać proste ćwiczenia gimnastyczne, uczestniczyć w grupowych zabawach ruchowych,
- wskazać lewą i prawą stronę swojego ciała i osoby stojącej na wprost,
- doprowadzić do końca rozpoczętą zabawę, pracę, a w trudniejszych sytuacjach zwrócić się o pomoc do osoby dorosłej,
- zgodnie bawić się z rówieśnikami – współdziałać, czekać na swoją kolej,

- działać sprawnie, umieć podporządkować się poleceniom,
- wykonać podstawowe czynności samoobsługowe: zjeść, ubrać się, umyć, zawiązać sznurowadła, zapiąć guziki, zamki,
- zachować dobre tempo pracy,
- nawiązywać kontakty z rówieśnikami i dorosłymi, jest wrażliwy na opinię nauczycieli i innych dorosłych osób.

Aby próg szkolny dziecko przekroczyło w miarę spokojnie, bez stresu należy je do tego przygotować.

Praktyczne wskazówki dla rodziców:

- nigdy nie wolno straszyć dziecka szkołą i nauczycielami;
- dziecko powinno się cieszyć, że idzie do szkoły;
- powinno uczestniczyć w zakupach przyborów szkolnych, wybrać to, co mu się podoba;
- wcześniej przygotujmy biurko, półkę na książki i przybory szkolne, stałe miejsce do pracy.

Należy pamiętać, że dla prawidłowego rozwoju dziecka potrzebne są odpowiednie warunki:

- ład, spokój i pogodna atmosfera w domu;
- utrzymanie kontaktu emocjonalnego z dzieckiem;
- przestrzeganie stałego rozkładu dnia;
- wdrażanie do samodzielności, obowiązkowości i punktualności;
- zapewnienie kontaktów z rówieśnikami.

U większości dzieci uczęszczających do przedszkola lub „zerówki” gotowość do podjęcia nauki szkolnej dokonuje się niejako samoistnie, ponieważ cała praca przedszkola od początku zmierza do zapewnienia dziecku dobrego startu w szkole. Pomimo tego, zdarza się, że część dzieci nie osiągną dojrzałości szkolnej w wieku 7 lat i wówczas są odraczone z obowiązku szkolnego. Zarówno takim dzieciom jak i tym, które osiągną dojrzałość szkolną w niepełnym zakresie, potrzebna jest specjalistyczna pomoc, bo narażone są na poważne niepowodzenia szkolne.

Im pełniejsza dojrzałość psychiczna, emocjonalna, społeczna, fizyczna, umysłowa dziecka przekraczającego próg szkoły, tym większa gwarancja jego powodzenia w nauce. Jeśli cokolwiek budzi niepokój rodzica, warto skorzystać z porady specjalisty – psychologa, pedagoga, logopedy w poradni psychologiczno – pedagogicznej.

Bibliografia:

Gruszczyk - Kolczyńska E., Zielińska E.: Nauczycielska diagnoza gotowości do podjęcia nauki szkolnej, Cent. Edukacyjne Bliżej Przedszkola, Kraków 2011.

Krysiak B., Zielińska K.: diagnoza gotowości szkolnej pięciolatka, Warszawa, Dr Josef Raabe, 2011.

Marek E., Nadorowska K.: Diagnoza gotowości dziecka do podjęcia nauki szkolnej, Karty Pracy, Wydaw. Szk. I Pedagogiczne, Warszawa, 2010.

Rokicińska I.: Diagnoza Dziecka Rozpoczynającego naukę w klasie pierwszej, Harmonia, Gdańsk 2010.

Tanajewska A., Naprawa R., Czarnecka L.: Dziecko sześćoletnie w szkole - dobry start, Harmonia, Gdańsk 2014.